

Poznámky k semináři „společným rokováním k hlubinnému úložišti“ agentury pro jadernou energii (NEA) při OECD (Organizaci pro ekonomickou spolupráci a rozvoj).

Pracovní skupina FSC sdružuje 16 zemí: Belgie, Českou republiku, Dánsko, Finsko, Francii, Itálii, Japonsko, Kanadu, Maďarsko, Německo, Norsko, Španělsko, Švédsko, Švýcarsko, USA a Velkou Británii. Společně hledají způsoby, jak zajistit efektivní dialog s veřejností a zvýšit důvěru k rozhodovacím procesům. Do semináře se dále zapojili např. Ministerstvo průmyslu a obchodu, Státní úřad pro jadernou bezpečnost, občanské sdružení Calla, starostové českých lokalit či zástupci občanských iniciativ.

Rokování bylo velmi poučné pro všechny názorové proudy. Zástupci obcí si s kolegy ze zahraničí, kde má proces hledání místa pro ukládání jaderného odpadu náskok desítek let, vyměnili cenné zkušenosti. Občanští aktivisté se mohli dozvědět, jaký přístup a jaké podmínky lze při jednání od státu požadovat. A reprezentanti SÚRAO se zase mohli poučit ze svých chyb a nechat se inspirovat způsoby, jak se z nepopulární instituce stát pro občany partnerem. Zahraniční řečníci totiž nabídli své zkušenosti z vyjednávání o podmínkách umístění úložiště v jejich lokalitě.

Politika územního rozvoje České republiky (PÚR) zavazuje MPO (Ministerstvo průmyslu a obchodu) a za účasti veřejnosti provést výběr dvou nejvhodnějších lokalit. Proto potřebují udělat studii proveditelnosti, aby obhájili a doložili navrhované řešení a předběžnou bezpečností zprávu SÚJB (Státnímu úřadu pro jadernou bezpečnost) a MAAE (Mezinárodní agentuře pro atomovou energii). Pro tyto studie je třeba na daném území provést detailní průzkumy, jedná se o

- 1) Povrchový geofyzikální průzkum
- 2) Průzkum hydrogeologie + hloubkové vrty

SÚRAO za to obcím nabízí motivační částky. SÚRAO hodlá smluvně garantovat obcím, že zapojení se do průzkumů neznamená souhlas s budováním úložiště. Průzkum přichází v úvahu až po souhlasu všech dotčených obcí v regionu (v lokalitě Hrádek 6 obcí - Rohozná, Nový Rychnov, Milíčov, Hojkov, Cejle a Dolní Cerekev). Největší váhu budou mít při posuzování kritéria bezpečnosti, následně bude ovšem přihlédnuto i k finanční náročnosti.

Stát nebude hledat jen hlubinné úložiště (HÚ; výstavba do roku 2065), ale také úložiště pro nízko a středně aktivní odpady (výstavba kolem roku 2030). Došlo také k posunutí výběru dvou lokalit pro HÚ o tři roky, tedy do roku 2018 s možností dalšího prodloužení.

Zahraniční účastníci často zmiňovali důvěru, jako nejdůležitější faktor celého rozhodovacího procesu. Za nejdůležitější faktor celého rozhodovacího procesu považují zahraniční účastníci důvěru, a to důvěru mezi státem a lokalitami, ale také uvnitř lokalit.

Diskutovalo se také o činnosti Pracovní skupiny pro dialog o hlubinném úložišti (zástupci lokality Hrádek jsou Milada Duchanová - starostka Hojkova a Ing. Milan Vopálenský - místostarosta Nového Rychnova a navíc Ing. Zdeněk Šprynar z OS Čistá Rohozná a Ing. Jana Vitnerová z OS Bezjaderná Vysočina).

PhDr. Zdeňka Vajdová (předsedkyně skupiny) ze Sociologického ústavu Akademie věd ČR shrnula výsledky dvouleté činnosti této skupiny:

- Chápeme nutnost vybudování úložiště.
- Po několika obcích se chce, aby vzaly na svá bedra zátěž z výhod pro všechny.
- SÚRAO získalo důvěru, že si počíná zodpovědně vzhledem k riziku s tím spojenému.
- Dojednanou „přidanou hodnotu“ budeme považovat za dostatečnou.
- Zárukám do budoucnosti důvěřujeme.
- Věříme, že občané České republiky náš postoj ocení.

Práce skupiny by se měla posunout a rozšířit více do lokalit (zvýšit účast obyvatel v procesu a informovat), do parlamentu (legislativní normy) a směrem k veřejnosti (vděčnost ČR). Skupina do současnosti hledala cesty, jak říci ne. Měla by ovšem spíše vysvětlovat, co je a co není možné. Měly by se hledat možnosti, jak sdružit obce (celkem je 39 dotčených obcí).

Ze zahraničí zaznívaly návrhy, jaké podmínky si kladly různé obce a sdružení pro odsouhlasení jednotlivých kroků. Například se jednalo o:

- Aktivita obcí při definování vlastních podmínek (jsou potřeba obce s množstvím požadavků). – k tomu byly obce vyzvány i slovy ministra MPO Martina Kuby.
- Zasazení potenciálního povrchového areálu do krajiny.
- Nezávislí odborníci (vědecký panel) hrazení z veřejných prostředků (např. z jaderného účtu).
- Kompenzace mají být diskutovány i v rámci krajů a diskutovat se má i nad regionálními výhodami rozvoje v konkrétní lokalitě.
- Kompenzace mají být i jiného typu než jen finanční (hospodářský rozvoj, socioekonomický plán řízený na lokální úrovni, zaměstnanost, vzdělanost, infrastruktura, podnikatelské prostředí, komunální služby, průmyslová turistika,...)
- Garance základních faktů státem (např. francouzský zákon o odpadech), jasně se má oddělit provedení geologickým průzkumů od výstavby úložiště.
- Ve Švédsku ještě neřekli „ano, chceme úložiště“, stále čekají na stanoviska odborníků a všechny doklady provozovatele posuzující realizovatelnost. Až budou vědět, co je přesně čeká, a po posouzení všech stanovisek řeknou, zda ano, či ne. Provedené vrty neměly žádný dopad na život v obci ani na kvalitu podzemní vody. Doporučení: Ptejte se, pokládejte složité otázky, zajímejte se, vyhledávejte informace ze všech různých zdrojů.
- V Maďarsku obce požadovaly i studie na kvalitu potravin z okolí úložiště – výsledek: naprosto stejné potraviny jako vypěstované kdekoli jinde v Maďarsku.
- Cena nemovitostí se ve všech zemích s úložištěm pohybovala po křivce malý pokles při výstavbě, pak růst zpět na běžnou úroveň a následně rychlejší zvyšování než jinde v zemi. Ve Francii se po vybudování laboratoře výrazně zvýšila atraktivita regionu a místy se až zdvojnásobily ceny pozemků a nemovitostí (díky studii ale byli připraveni). Hodnota nemovitostí je ovšem pro obyvatele důležitá, jen když ji prodává, a ne když tam bydlí.
- Obce by se měly soustředit na to, co se děje v současnosti a získat už nyní přidanou hodnotu, a nečekat na věci, které budou za dvacet let
- V rozhodovací skupině by měl být někdo z lokality, protože je třeba znát místní realie a názory místních lidí – SÚRAO by mělo stanovit „projektové manažery“ pro jednotlivé lokality.
- Využívat profesionální moderátory, aby garantovali objektivitu a diskuzi bez emocí.

Problémy:

- Jasně si stanovit kdo a co bude dělat, chybějící regulátor jako komunikátor bezpečnosti a vysvětlovatel (oddělený od žadatele a provozovatele, využívají vědce a univerzity). Stanovení jasných pravidel činnosti provozovatele.
- Špatná dostupnost lehce srozumitelných materiálů.
- Nízký zájem o veřejné záležitosti (kontrast s vyjádřením názorů v referendech).
- Nestydět se využít geologické dispozice obce.
- Potřeba individuálně a citlivě jednat s konkrétními obcemi.
- Limity omezení vzdálenosti od obydlených domů, které však lze stanovit až na základě důkladně posouzených rizik. Hodně záleží např. na tom, jaký bude v zařízení provoz (horká komora).
- Stát musí mít jasnou energetickou koncepci a jasně dohodnutý konec palivového cyklu.
- Technická bezpečnost a vnímání bezpečnosti jsou dvě rozdílné věci – jasná role regulátora – důvěryhodného kontrolora (v ČR tuto roli má plnit SÚJB).
- Dohoda všech obcí v jednotlivých lokalitách bude složitá. Vystupují v jednáních jako celek, ale dohoda všech obcí je v nedohlednu.

SÚRAO musí doložit i pro povolení průzkumných činností (vrtů I. i II.) vyřešení střetů zájmů a souhlasy vlastníků pozemků. Nesouhlas vlastníků lze ovšem překonat rozhodnutím MPO.

V pozdějším rozhodování o jaderné bezpečnosti se již vyjadřují pouze speciální orgány – veřejnost se již nevyjadřuje a nemůže napadnout stanoviska odborníků.